

קיצור בהנהגת הוראות איסור והיתר - שיעור 166 העולה מכל הש"ס והפוסקים אשר אסף הרב המחבר

עיינן בש"ך (יו"ד סימן רמ"ג צסוף) שכתב עשרה כללים להוראה

I. (כלל ב) **חכם שאסר וחלה הוראתו מותר לשאול לשני רק שיודיעוהו שאוסרה הראשון** ואם טעה הראשון בדבר משנה או שטעה בשקול הדעת יכול להתיר ואם לאו אסור ואם התירו אינו מותר דשויה חתיכה דאיסורא ויש מתירים אם השני גדול ממנו ואם התיר הראשון יכול השני לאסור

II. (כלל ג) **שני תלמידי חכמים שחלוקים זה עם זה** אם הוא דבר תורה הלך אחר המחמיר אפילו הוא קטן ממנו בחכמה ואם הקטן הוא תלמידו אין הלכה כתלמיד במקום הרב אף באיסור תורה ובדרבנן אם שניהם שוים הלך אחר המיקל ואם הגדול בחכמה הוא המיקל אפילו עשו מעשה להחמיר כדברי הקטן מהדרינן עובדא ואם הגדול בחכמה מחמיר סומכין על הקטן בשעת הדחק וסומכים על התלמיד במקום הרב באיסור דרבנן אם הוא שעת הדחק וכן במקום מחלוקת יחיד ורבים אם עשה כיחיד להחמיר מהדרינן עובדא ואם הרבים מחמירים סומכים על היחיד באיסור דרבנן בשעת הדחק

(א) **עיינן במ"ב** (רע"ג - סק"ו) דיש לסמוך על דעת השלטי גבורים דאף על פירות נחשבת קבע לענין קידוש במקום סעודה וכל הפוסקים חולקים עליו (רע"ג - ה) מ"מ אם חלש לבו קצת ואין לו מחמשת המינים יש לסמוך על הש"ג בשחרית

(ב) **עיינן בשו"ע** (שס"ג - י"ח) דצורת הפתח מן הצד לא מהני ונכונה על יסודי דברי הגמרא (עירונין י"ח) היינו שהחוט מתוח מן הצד ואינו על ראשי הקנים אבל דעת הרי"ף והרמב"ם אינו כן (בה"ל שס"ג - סעיף י' ד"ה "כשכל") מ"מ ההלכה נפסק בשו"ע (שס) דלא מהני ופסול אמנם כתב השו"ת האלף לך שלמה (ק"ג) דבעירו בראד ובכמה מקומות סומכין על עמודי הטיליגראף שהם מן הצד דסומכין על דעת יחיד באיסור דרבנן בשעת הדחק

(ג) **לענין פסיק רישא דלא ניהא ליה** אנו פסקינן כשיטת התוספות (שנת ק"ג ועוד כמה מקומות) דאסור (רמ"א שט"ז - ג) אבל אם יש עוד סניף להתיר יש לסמוך על שיטת הערוך שהוא סבר דמותר לכתחלה (שו"ע ש"כ - י"ח המג"א והט"ז שס ותוס' סוכה ל"ג ד"ה "ומודה ר"ש" דבמקום מצוה מותר) משום דזה רק ספק איסור דרבנן ובשעת הדחק יש להתיר

(ד) **עיינן ברמ"א** (רע"ו - ז) די"א דמותר לומר לא"י להדליק לו נר לסעודת שבת משום דסבירא ליה דאמירה לא"י אפילו במלאכה גמורה מותר במקום מצוה (ר"ן ס"פ ר"ח דמילה בשם העיטור) שעל פי זה נהגו רבים להקל בדבר לצוות לא"י להדליק נרות לצורך סעודת חתונה ויש להחמיר במקום שאין צורך גדול דהא רוב הפוסקים חולקים על סברא זו וגדולי האחרונים חולקים על פסק הרמ"א אפילו בשעת הדחק (מ"ב רע"ו - סק"ד) כי כמה פעמים אין הולכים בכללי הפסק (עיינן כלל ד)

(ה) **האג"מ** (א"ח ז - י"ח) כתב שיש להצטרף קטן למנין עשרה אע"פ שרוב הראשונים אוסרים אם הוא שעת הדחק כגון שיתבטל המנין כיון שהוא רק איסור דרבנן והש"ך כתב שסומכים על דעת יחיד באיסור דרבנן בשעת הדחק ועיינן בט"ז (יו"ד ר"ג - סק"ד) דאפילו באיסור תורה יש להקל ואנו לא פסקינן הכי

(ו) **אם לעשות מלאכות דאורייתא בשנוי באופן שיש מתירים לכתחלה** כגון קליפת ביצים דלשיטת רבינו חננאל (שנת ע"ד) דאין בו איסור בורר כלל (דבמחבר

אין איסור בורר) אבל לכמה ראשונים יש איסור דאורייתא אם אינו לאלתר ושמעתי מרב מנשה קליין דרק על ספק איסור דרבנן סמכינן בשעת הדחק על המקיל אבל לא על איסור דאורייתא שנעשה דרבנן על ידי שנוי וע"ע בשערים מצויינים בהלכה דאיסור מרבה בשיעורים יש אוסרים מן התורה בשבת (ר"ן ריש פרק 3 זצ"ה) ויש סוברים שהוא מדרבנן (רשב"א ע"ס) ואם נעשה ע"י נכרי יש להתיר על פי פסק הש"ך

III. (כלל ג) ושעת הדחק היינו במקום הפסד מרובה או בהפסד מועט לעני בדבר חשוב או לעשיר לכבוד שבת או לכבוד אורחים (רמ"א ע"ה - י) והפסד מרובה נקרא שמפסיד הריוח וגם מקצת מהקרן

(א) עיין בפתחי תשובה (י"ד ל"ב - 3) שהביא תשובת נחלת שבעה דהפסד יותר משתות בקרן מקרי הפ"מ והפסד מועט הוא כבוד של תרנגולת וכל מה שהוא יותר מזה הוי הפסד מרובה (באר היטב י"ד ל"ה - ד)

(ב) והאג"מ (י"ד ב - י"ז) כתב דהפסד מרובה תלוי בהאדם והזמן אבל אין להחמיר בזה מאחר שלהש"ך אף בהפסד קצת מהקרן הוא הפסד מרובה ופלא שלא הביאו הנחלת שבעה והפתחי תשובה דברי הש"ך

IV. הש"ך (ע"ס כלל ה) כתב דבדברי המחבר והרב (הרמ"א) אם מביאים בתחילה סברא אחת בסתם ואחר כך יש מי שחולק העיקר כהסברא שכתבו בסתם והסברא האחרת היא טפלה בעיניהם ואם הוא דבר דרבנן יש לסמוך על הטפלה להתיר בשעת הדחק ואם הוא איסור תורה אין להורות כסברא הטפלה לא להחמיר ולא להקל אפילו בשעת הדחק משמע משם דבהטפלה אין חל בה ספק דאורייתא משום שאין נחשב ספק כל כך אבל לענין דרבנן נחשב ספק ובשעת הדחק מקילין בה ויש לבעל נפש להחמיר לעצמו באיסור תורה

(א) עיין ברמ"א (ר"ג - 3) שכתב דחזרה על גבי כירה מותר דוקא אם היה עודה בידו ודעתו להחזירה ואח"כ הביא הי"א (ר"ן כירה וכל בו) דאם לקחו משם משחשכה אפילו הניחו ע"ג קרקע מותר וסומכים עצמם על דברי המקילין וטוב להחמיר

(ב) עיין בשו"ע (ע"ד - 3) שכתב (בלשון סתם) דרשות הרבים עצמה אינה נותרת אלא בדלתות והוא שננעלות בלילה (רב יוחנן) ויש אומרים שאפילו שיהיו ראויות לינעל מותר (רב אלעזר והרמב"ם ועיין בבה"ל ע"ד - 3 ד"ה "והוא") אבל לכו"ע רשות הרבים בעי דלתות ועיין גם בסמ"מ ע"ה - 2 שאין צריך ששים רבוא וזה דעה ראשונה וי"א שצריך ששים רבוא ועיין בבה"ל (ע"ד - 3 ד"ה "ואחר") דצ"ע על מנהג העולם להתיר הרה"ר בצורת הפתח ובדרך לימוד זכות כתב דסומכין על שיטת הרמב"ם דפסק כר"א דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא ולדידיה בודאי מן התורה סגי בצורת הפתח ולא נשאר לנו כי אם איסור דרבנן ויש לסמוך אדעה דאין ר"ה אלא בס' רבוא ובלא זה לא הוי אלא כרמלית ולהכי סגי בצורת הפתח (אבל קצ"ע בזה דלשיטת הרמב"ם אין צריך ס' רבוא) ואולי מכאן יש קצת ראיה דיכול לעשות מעשה להסיר איסור דאורייתא ולהיות רק דרבנן ואחר כך לומר ספק דרבנן לקולא בשעת הדחק (עיין לעיל ו- II) והבה"ל מפקפק בהיתר רק משום דהלכתא כרב יוחנן

V. כל מקום שדבר הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים ויש חולקים ואם האחרון מפורסם בפסק שהוא ראוי לחלוק יכול לסמוך עליו ואם יש ביד המורה להכריע יכול לפסוק לאיזה שירצה ומ"מ אין לחלוק על הגאונים הקדמונים (הש"ך ע"ס כלל ח)